
Kulturdepartementet
Postboks 8030 Dep.
0030 Oslo

postmottak@kud.dep.no

Oslo, 15.08.14

INNSPILL TIL UTREDNING OM KUNSTNERØKONOMI

Unge Kunstneres Samfund (UKS) takker for muligheten til å komme med innspill til Kulturdepartementets utredning om kunstnerøkonomi.

Vi er Norges største grunnorganisasjon for billedkunstnere og ser på det som vårt mandat å være en aktiv del av Kulturpolitikken. I dette innspillet vil vi gi noen generelle betraktninger over kunstnerens viktigste inntektskilder og hva vi mener kan styrke disse. Heriblant viser vi også til nye forslag som ikke eksisterer i dag eller er lite utbygget. Avslutningsvis vil vi gi vårt syn på vokabularet som tas i bruk av Kulturdepartementet (KUD) og deres utredningsgrupper.

Generelle betraktninger over kunstnerens økonomiske situasjon

Vi er positive til KUD sitt ønske om å styrke kunstnerens økonomiske grunnlag. Vi har liten grunn til å tro at billedkunstnerens økonomiske situasjon har bedret seg betraktelig siden rapporten Kunstnerens aktivitet, arbeids- og inntektsforhold, 2006. Vi er glade for at denne nå følges opp med Kunstnerkårsundersøkelsen 2014 da dette viser at kunstnerens levekår fremdeles er en prioritert for KUD.

På KUDs nettsider er Torild Widvey sitert med ønske om «å utvikle en kunstnerpolitikk som kan gi et bredere økonomisk grunnlag for kunstnere»¹. Dette gir oss inntrykk av at den politiske ledelsen innen KUD mener kunstnere har et for smalt inntektsgrunnlag i dag. Vi vil nedenfor argumentere for hvorfor kunstnerens inntektsgrunnlag heller bør betegnes som bredt ved å se på deres største inntektskilder.

1. Stipend

Norge har en lang historie for kunstnerstipend/diktergasje. Fra første stund har diskusjonen om hvem som får stipend og begrunnelsen for de enkelte tildelingene vært omstridt². I dag møter vi oftere på debatten om hvorvidt det er et statlig ansvar å støtte kunstnere overhodet enn diskusjonen om

det kunstneriske innholdet og om kunst som samfunnsgode. I Enger-utvalgets rapport, Kulturutredningen 2014, ble stipendordningen drøftet i ordelag som offentlige myndigheters måte å «lønne alle de som ønsker å ha kunst som levevei.»³. Slike utsagn kan gjenspeile en holdning hvor en anser de fleste kunstnere som ikke-seriøse yrkesutøvere, med et heller umodent forhold til arbeidslivet. Et grunnsyn som dette vil være problematisk for et hvert konstruktivt arbeid for å bedre kunsten og kunstnerens økonomiske livsgrunnlag.

Helt fra tiden da statlige stipender ble innført, var det bare de mest markante samfunnsaktørene som ble tildelt stipendene. Men selv i en tid hvor kunstneryrket var forbeholdt menn av bemedlede familier, og antallet stipender kun rakk til de mest etablerte med stor markedsandel, ble statsstipendene ansett som ytterst vesentlig i opprettholdelsen av et vitalt norsk kunstliv. I takt med utviklingen av sosialdemokratiets velferdssamfunn har antallet stipend økt og nytenkning blitt mer vektlagt. Vår erfaring, basert på vår nære kunnskap om kunstnerens virkelighet, er likevel at ordningen ikke har vokst ut av sine proporsjoner. Enger-utvalget slo fast at kunstnerformål er det området på det statlige kulturbudsjettet som har hatt svakest vekst i perioden fra 2005-2013⁴. Dette tilskuddet innvilges til kun 10% av alle billedkunstnere som søker om statlig arbeidsstipend hvert år (2013)⁵. Det vil si at det fremdeles er snakk om en marginal gruppe som står for en kunstproduksjon på et meget høyt nivå. Fra ordningens begynnelse til dagens situasjon er det lite som tilsier at markedet alene evner å opprettholde et kulturliv av høy kvalitet med plass til både etablerte og nye stemmer. Vårt syn er derfor at det ikke bare er viktig å opprettholde stipendordningen, men at den også må styrkes (med andre ord, økes) i takt med et voksende kunst og kulturliv.

UKS mener at prosjektstøtter og stipender fremdeles må holdes adskilt. Disse to størrelsene har ulik natur og ulik bruk; dette handler om kontinuitet på den ene siden og om tidsbegrenset gjennomføring av enkeltprosjekter på den andre siden.

Vedlagt følger vår høringsuttalelse til «Gjennomgang av Kulturrådet» der vi har argumentert for hvordan forvaltningen av stipendene bør organiseres (Vedlegg 1).

Forslag til tiltak:

1.1. Assistentordningen

UKS foreslår å etablere et assistentstipend for unge nyutdannede billedkunstnere med bachelor eller mastergrad fra en kunsthøyskole. Assistentstipendet vil bidra til erfarings- og kompetanseoverføring mellom etablerte og nyutdannede kunstnere, styrke kunstnerens økonomi, samt profesjonalisere og øke produksjonsmulighetene for begge parter. Vedlagt følger UKS' forslag til Assistentstipend (Vedlegg 2).

1.2.Pensjonsordning for billedkunstnere

UKS mener man ikke bør overse konsekvensen av et langt yrkesaktiv liv som profesjonell kunstner, med lav lønn og få muligheter til å opparbeide pensjonspoeng. En del av bildet, når man ser på kunstnerens økonomiske grunnlag, må derfor være å se på en av de mer utsatte gruppene, eldre kunstnere som går ut i pensjon. UKS forslår at utredningen ser på muligheten for å tilgodese den statlige arbeidsstipendordningen som grunnlag for opparbeidelse av pensjonspoeng utover kunstnerens positive eller negative årsregnskap. Som kunstnerkårsundersøkelsen fra 2006 viste til vil det i kunstnerisk virksomhet være store variasjoner fra år til år da produksjonstiden er lang og inntektene kommer på et annet årsregnskap enn utgiften⁶. Ordningen kvalitetsikres ved å koble ordningen direkte til den faglige vurderingen som foretas av stipendkomiteen ved tildelingen av arbeidsstipendene.

2. Markedsinntekter⁷

«Det er godt marked for malerier, ja, men ikke for gode malerier» uttalte UKS formann Knut Monrad til VG 3. september 1954⁸. Dette var i forbindelse med UKS's utstrakte arbeid med formidling og salg av kunst på 1950-tallet. Utsagnet kan virke bedrevitende, men i kunstnerkårsundersøkelsen fra 2006 finner vi også argumenter som utdyper dette. «Kunstneriske produkter av høy kvalitet er i første omgang ofte lite etterspurt på markedet. Derimot kan den økonomiske verdien av slike produkter (for eksempel et maleri av Edvard Munch eller Vincent van Gogh) stige kraftig på lengre sikt. En del kulturprodukter av mer tvilsom kunstnerisk verdi kan derimot umiddelbart være svært etterspurt på markedet» (s. 30)⁹. Dette viser hvilke utfordringer kunstnere har i markedet når en kun tar de rent økonomiske forutsetningene til betraktning. Dette fordrer at en ikke evaluerer kunstnerne ut ifra en kortsiktig og entydig tallanalyse av markedsinntektene. Utover en langsiktighet mener vi det er viktig å være bevisst at kunstmarkedet i liten grad forholder seg i til

nasjonale grenser og føringer, men må ses i en internasjonal sammenheng.

Kunstnerkårsundersøkelsen fra 2006 viste til at 2/3 av selvstendig næringsdrivende kunstnerne hadde positive kunstnerisk inntekter¹⁰. Vi er redd for at beregninger som dette er misvisende da mange kunstnere jobber mye «frivillig» eller ulønnet. Hvis disse kostnadene også hadde vært synlig i tallanalysen tror vi resultatet hadde sett vesentlig annerledes ut.

Forslag til tiltak:

2.1.Gjeninnføre en Innkjøpsordningen for samtidskunst i Norsk Kulturråd

Vi mener KUD også selv må vise vilje til å satse på innkjøp i det de inviterer flere til å investere i kunstfeltet. Avviklingen av innkjøpsordningen i 2007 har gitt mindre innkjøp av ung og nyskapende samtidskunst til nasjonale og regionale samlinger¹¹. I samsvar med ordningen frem til 2007 vil den kunstfaglige vurderingen og en åpen debatt sikres ved at også kunstnere/fagfeller er med i innkjøpsprosessen.

2.2.Arrangørstøtten og støtten til kunstnerdrevede visningssteder

UKS anbefaler å styrke arrangørstøtten samt den UKS initierte støtten til kunstnerdrevede visningssteder. Det har vært en kraftig vekst i kunstnerdrevede visningssteder samt andre kunstnitierte prosjekter i Norge det siste 10-året. Her legges det ned betydelig innsats i ulønnet arbeid som kommer et nasjonalt publikum til gode. Ved å styrke disse ordningene sikres det en direkte støtte til der nyskapningen av feltet oppstår.

2.3.KORO

KORO er landets største kunstprodusent og på mange måter den største oppdragsgiveren for kunstnere i Norge. Foruten om deres kunstprosjekter viser KORO også god praksis ved å lønne for utført arbeid innenfor konsulentvirksomhet, kunstutvalg og deltagelse i konkurranser. Vanessa Baird sitt oppdrag til departementsbygget R6 har tydeliggjort at KORO fremdeles er like aktuell som viktig samfunnsdebattør¹².

2.4.OCA

UKS anmoder en videre styrking av OCA sitt arbeid. OCA har bidratt til å styrke norsk kunsts tilstedeværelse på den internasjonale arenaen. Aldri før har så mange norske kunstnere deltatt på Documenta 13, en av verdens viktigste utstillinger, mye takket være OCA sitt arbeid. Selv om deres støtteordninger ikke direkte påvirker kunstnerens økonomiske grunnlag, er OCAs internasjonale mandat uvurderlig for både visning, formidling og styrking av den norske kunstscenen, både nasjonalt og internasjonalt.

3. Vederlag/honorar

Dagens situasjon er at kunstneren i all hovedsak får lite eller ikke betalt for utført arbeid i forbindelse med visning av kunst. Dette er en ukultur som det dessverre har etablert seg en alt for bred aksept for. Vi mener det bør være en selvfølge at kunstneren får betalt når en lager utstillinger. Kunstnerens arbeider er dypest sett visningsstedets eksistensgrunnlag. Vi vet at kunstneren ofte betaler produksjonen av utstillinger selv. Dagens situasjon, der kunstneren i tillegg jobber gratis og visningsstedet heller ikke betaler vederlag eller honorar, viser at hele feltets økonomiske kår må styrkes. I UKS' arbeid med støtte til kunstnerstyrte visningssteder 13 og den påfølgende produksjonen av Håndboken for kunstnerdrevne visningsprosjekter¹⁴ har vi arbeidet for at også disse stedene tross svært begrenset økonomi må ta ansvar for å betale kunstnerne. Langt mer graverende er det at ikke de større statsstøttede institusjonene tar dette ansvaret. Rapport nr 241 viste at billedkunstnerens inntekter fra vederlag var 2,1% for menn og 0,6% for kvinner i 2006.

Forslag til tiltak:

3.1. Forlenge og styrke prøveordning med utstillingshonorar til kunstnere i statsstøttede institusjoner¹⁵

UKS mener dette kan gjøres ved å øke produksjons- og honorarbudsjetten til de statlig og kommunalt finansierte institusjonene og i tillegg gi klare retningslinjer som sikrer at midlene kanaliseres til det innholds skapende leddet – kunstneren. Faktorer som kan gi retningslinjer for utregning av honorar bør blant annet være om det er en soloproduksjon eller gruppeutstilling og det er nyproduserte eller tidligere viste arbeid.

4. Privat finansiering¹⁶

Enger-utvalget trekker frem hvordan kultursponsing og pengegaver fra veldedige stiftelser har økt siden 1990-tallet¹⁷. Det påpekes samtidig at det

er frivillige og/eller sterkt forankrede lokale eller regionale virksomheter som nyter fordelene av denne økningen. Dette er med enkelte unntak også vår erfaring¹⁸.

For enkeltkunstnere vil for eksempel den foreslåtte gaveforsterkningsordningen sannsynligvis ikke ha økonomisk betydning. Det vi imidlertid er svært bekymret for, er om utprøving av nyordninger med privat slagside skal svekke finansieringen av Kulturrådet, som er den frie kunstens viktigste støtteinstans i Norge.

UKS mener at politiske myndigheter må se på kunst og kultur som et felles samfunnsgode. Med dette følger et ansvar for å opprettholde Norge som kulturnasjon. UKS mener det bør oppfordres til mer bruk av private midler i kulturlivet. Dette har den unge nasjonen Norge liten tradisjon for sammenlignet med mange andre land. En må ikke glemme å se til våre nabolands erfaringer. I Sveriges rapport fra 2013 «Myndigheten För Kulturanalys» leses det at de brede og populærkulturelle aktørene får fatt i private penger, og at næringslivets interesser ikke verner det kulturelle mangfoldet.

UKS mener samtidig at det vil være uansvarlig av myndighetene å blande statlig kulturpolitikk med næringslivets interesser i kultur. Her mener UKS det må gå an å ha to tanker i hodet samtidig; å styrke et forhold der staten og næringslivet spiller ulike roller i kulturlivet. En ansvarlig statlig kulturpolitikk styrker deltagelsen og et levende demokratiet.

Offentlig debatt fordrer god språkbruk

Til slutt vil vi oppfordre til å ikke innføre en unødvendig vanskelig ordbruk i debatten rundt kunst og kultur. Statlige rapporter basert på innspill fra ulike interessegrupper kan ha en tendens til å ty til vage og abstrakte begreper som kamuflerer de motstridende interessene. I dette tilfellet mellom kunstnere og institusjons- eller statlige ansatte. Vi ønsker en åpen og engasjerende kunst- og kulturdebatt som innbyr til at flere kan engasjere seg. For å muliggjøre dette tror vi det vil være avgjørende at utredninger som dette yter et så høyt presisjonsnivå som mulig fremfor å introdusere nye buzz-ord som tåkelegger debatten. Begreper som «kunstnernes entreprenørskap» og «etterspørselsperspektivet for kunstnere» som det etterlyses i forespørselen om innspill fra KUD mener vi er eksempel på dette¹⁹. Førstnevnte tilhører en terminologi hentet fra eksplisitte forretningsmessige industrier som virker mer eller mindre automatisk overført til kunst og kultursektoren uten videre implikasjoner. Det sistnevnte

er et nytt ord vi forsøksvis kan gi en tolkning av: økt fokus på etterspørsel vil med nødvendighet bety økt kommersialisering. Dette er ikke bare et overtramp på kunstneres integritet og frihet, men også på kunst og kultur som et felles samfunnsgode. Kulturdebatten må derfor domineres av begreper knyttet opp mot den faglige kvaliteten, og ikke kverne rundt et økonomisk verdibegrepsapparat.

«Kunst handler om å hjelpe oss å se innover, gå i dybden, strekke oss mot det ukjente, og er vel diametralt forskjellig fra å kommersialisere en vare for å kunne nå flest mulig»

- Rolf-Erik Nystrøm

Med vennlig hilsen
Unge Kunstneres Samfund ved styremedlem Benedikte Rønsen

¹ KUD, (2014, 21. februar). *Kulturdepartementet igangsetter utredning om kunstnerøkonomi*. Hentet 15. august 2014, fra KUD http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/pressepenter/pressemeldinger/2014/kulturdepartementet-igangsetter-utrednin.html?regj_oss=1&id=751612

² Digitalt fortalt, (2010, 25.oktober). *Bjørnstjerne Bjørnson og Edvard Munch i heftig avisdebatt*. Hentet 15. august 2014, fra Digitalt forlag <http://digitaltfortalt.no/things/bjrnstjerne-bjrnson-og-edvard-munch-i-heftig/H-DF/DF.2121#sthash.BlnUFefj.gXKeBe8n.dpu>.

³ NOU 2013: 4 (2013). *Kulturutredningen 2014*, kap 13.4 *Bærekraftig kunstnerpolitikk*. Hentet fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/dok/nouer/2013/nou-2013-4/14.html?id=715586>

⁴ NOU 2013: 4 (2013). Kud, *Kulturutredningen 2014*, kap 11.9.3 *Utvalgets vurdering*. Hentet fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/dok/nouer/2013/nou-2013-4/12/9/3.html?id=715529>

⁵ Kulturrådet. (2014, 8. april). *268 millioner til kunstnerstipend*. Hentet 15. august 2014, fra Kulturrådet http://kulturradet.no/sks/vis-artikkel/-/asset_publisher/0eUn/content/pressemelding-268-millioner-i-kunstnerstipend

⁶ Heian, M., Løyland, K., & Mangset, P. (2008) *Kunstnernes aktivitet, arbeids- og inntektsforhold, 2006*, kap 9.3 *Inntektsbegreper ved måling av ulikhet*, Telemarksforskning-Bø

⁷Med markedsinntekter viser vi til kunstnerens totale overskudd fra kunstnerisk virksomhet.

⁸ VG 3. september 1954 <https://www.retriever-info.com/proxy/?id=0550161954090305mvx62FyCN01esWHx0MdTKa10020101050a&x=cdf5b0d9a6c51454cce62856ee51bcf7>

⁹Heian, M., Løyland, K., & Mangset, P. (2008) *Kunstnernes aktivitet, arbeids- og inntektsforhold, 2006*, kap 1.6 *Kulturpolitikken og kunstnerne*, Telemarksforskning-Bø

¹⁰Heian, M., Løyland, K., & Mangset, P. (2008) *Kunstnernes aktivitet, arbeids- og inntektsforhold, 2006*, kap 9.4 *Inntektsulikhet blant kunstnere*, Telemarksforskning-Bø

¹¹ NOU 2013: 4 (2013). Kud, *Kulturutredningen 2014*, kap 11.8.2 *Utviklingen på området for billedkunst og kunsthåndverk*. Hentet fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/dok/nouer/2013/nou-2013-4/12/8.html?id=715521>

¹²Krogvig, I. (2014) Spinndoktoren. *Kunstkritikk 2014*. Hentet 15. august 2014, fra <http://www.kunstkritikk.no/nyheter/spinndoktoren/>

¹³ KUD. (2013) *Visuell kunst*. St.meld. nr 23 (2011-2012). Oslo: KUD <http://www.regjeringen.no/templates/Underside.aspx?id=680626&epslanguage=NO-NY>

¹⁴ 14 UKS, Last ned Håndbok for kunstnerdrevne visningsprosjekter. Hentet 15. august 2014, fra UKS <http://www.uks.no/#members-resources/handbok-for-kunstnerdrevne-visningsprosjekter>

¹⁵ KUD (2013) *Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)*. Prop. 1 S, Oslo: KUD <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/dok/regpubl/prop/2013-2014/prop-1-s-20132014/9/3.html?id=740241>

¹⁶ Kultursponsing og pengegaver fra veldedige stiftelser

¹⁷ NOU 2013: 4 (2013). Kud, *Kulturutredningen 2014*, kap 13.6 *Utvid kulturlivets finansieringsgrunnlag*. Hentet fra <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/dok/nouer/2013/nou-2013-4/14/6.html?id=715592>

¹⁸ Kunstprisen ved Sandefjord kunstforening i samarbeid med Odd Gleditsch AS og Park Hotel ANS. Les mer: <http://sandefjord.kunstforening.net/nyheter2.cfm?pArticleId=33145&pArticleCollectionId=4595>

Royal Caribbean Arts Grant ved Royal Caribbean Cruise Lines. Les mer: <https://www.ntbinfo.no/release?releaseld=2077543>

Lorck Schives kunstpris ved Lorck Schives legat. Les mer: <http://trondheimkunstmuseum.no/events/lorck-schive-kunstpris/>

¹⁹ KUD, (2014, 21. februar). *Kulturdepartementet igangsetter utredning om kunstnerøkonomi*. Hentet 15. august 2014, fra KUD http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/presesenter/pressemeldinger/2014/kulturdepartementet-igangsetter-utrednin.html?regj_oss=1&id=751612

Kulturdepartementet
Postboks 8030 Dep.,
0030 Oslo

postmottak@kud.dep.no

Oslo, 14.08.14.

HØRINGSUTTALELSE TIL RAPPORTEN "GJENNOMGANG AV NORSK KULTURRÅD" FRA UNGE KUNSTNERES SAMFUND

Unge Kunstneres Samfund (UKS), som siden 1921 har organisert landets unge billedkunstnere, har 700 medlemmer og arbeider særlig med kunstneres økonomiske og sosiale rettigheter. UKS har behandlet rapporten Gjennomgang av Norsk kulturråd på sine styremøter 24.juni og 5. August 2014 og har gjennom epost invitert sine medlemmer til å melde inn synspunkter. Vi sender med dette organisasjonens høringsuttalelse.

UKS slutter opp om politiske ønsker om høyere kvalitet og et fritt kunstliv. På to sentrale områder vil vi hevde at rapportens forslag vil virke i motsatt retning av dette.

1. PROSESSEN MED TILDELING AV STATENS STIPEND OG GARANTIINTEKT

Rapportens forslag om å tillegge Rådet ansvar for oppnevning av stipendkomité er uakseptabel og svekker fagligheten i feltet. UKS ser på forslaget som et kunstpolitisk tilbakeskritt.

Dagens system for sammensetning av stipendkomité er, som Enger-utvalgets rapport "Kulturutredningen 2014" (13.4 Bærekraftig kunstnerpolitikk) peker på, demokratisk og billedkunst får gjennom uravstemning sin kompetanse vurdert av 2800 (NBKs medlemstall) kollegaer med god innsikt i- og oversikt over sitt fagfelt, og således gjenspeiles fagfelle vurderingen også i oppnevningen av komitéene. Dagens system gir en bred representasjon av uttrykk, praksiser, kjønn, geografi, etnisitet etc. Dette er maktspredning og demokrati.

Slik ordningen fungerer i dag nominerer 20 grunnorganisasjoner fra hele landet kunstnere til å sitte i stipendkomitéene, som igjen skiftes ut annethvert år. En demokratisk valgt nominasjonsjury fremmer så forslag om stipendkomiteens sammensetning, som deretter velges ved avstemning av paraplyorganisasjonen NBKs (Norske Billedkunstnere) medlemmer. Ikke bare er det viktig at stipendkomiteens medlemmer består av aktive og profesjonelle kunstnere, det er også viktig at flertallet av aktive og profesjonelle kunstnere har mulighet til å fremme nominasjoner og stemme over komiteens sammensetning. Med fagfelle vurderingen følger strenge regler for stipendkomiteens utnevning, habilitet, selvstendighet og ikke minst, kontroll av tildelinger. Slik UKS ser det, har denne modellen

mange sikkerhetsventiler; med tett intervall utskiftes kunstnerorganisasjonenes styrer, kontrollkomité og nominasjonsjury ved uravstemning i NBK. Denne modellen sikrer stipendkomiteens relevans til sin samtid. Det er viktig at tildelingen av Statens Arbeidsstipend er basert på kvalitet, aktivitet og profesjonalitet.

Legitimitet og tillit

UKS mener fagligheten er det aller viktigste, og at den sterkeste fagligheten er å finne i det aktive skapende fagfeltet. Slik det blir hevdet i rapporten, er det viktig at Kulturrådet har legitimitet og tillit i kunstfeltet. Det å bli tildelt stipend i dag handler om faglig tilbakemelding på kvalitet og aktivitet. Legitimitet handler om tillit til en ordning. Dagens system gir nettopp dette da medbestemmelse spres ut på de profesjonelt aktive kunstnerne. Til sammenlikning foreslår rapporten å delegeres ansvaret for utnevning av stipendkomite til 7 representanter i Rådet. Blant disse 7 skal kompetanse innen ledelse og økonomi vektlegges mer enn i dag. Dette vil gå ut over nivået på kunnskap om fagfeltet. UKS tviler på at dette utvalget kan ha tilstrekkelig oversikt og kunsthaglig kompetanse over store felter som litteratur, teater, dans, musikk, film og kunst.

Rapportens forslag fører til en enorm maktkonsentrasjon, direkte i strid med politiske myndigheters ønske om maktspredning, og fjerner det demokratiske, faglig funderte prinsippet for utvelgelse av stipendkomité.

Armlengdes avstand og fleksibilitet

UKS mener at begrepet om armlengdes avstand brukes vilkårlig i rapporten og finner ingen konkret argumentasjon på at modellen med korporativ styring gir kortere armlengde enn den foreslåtte modellen der Rådet oppnevner komiteen.

UKS spør: en armlengdes avstand til hva? I nominasjonen av stipendkomiteen blir medlemmenes kompetanse og ulike interesser brukt som en styrke. Nærhet til feltet er i dette tilfelle en ubetinget fordel. Det sikrer sakkyndig kompetanse i det gitte mandat til å utføre kunsthaglig skjønn.

Maktfordelingen som er foreslått, innebærer en risiko for klientisme, altså at det er nettverkene og lojaliteten til Rådet som kan ligge til grunn for oppnevninger til komiteene. Klientisme unngås derimot i demokratiske valgprosesser.

Dagens system har legitimitet, det sikrer fleksibilitet gjennom de jevnlige og hyppige utskiftninger i flere ledd i nominasjonsprosessen, og på denne måten skapes et fritt og dynamisk kunstliv som gjenspeiler kunstscenen i Norge. Når det argumenteres mot denne ordningen med begrepet om armlengdes avstand, gir det grunn til å tro at utredningsgruppen ikke kjenner tilstrekkelig til dagens velfunderte system. UKS påpeker at det eksisterende systemet hindrer inhabilitet gjennom måten representanter stemmes frem på.

Oppkonstruerte og feilaktige problemstillinger

På side 63 i rapporten blir det hevdet at ikke-medlemmer blir diskriminert i søknadsprosessen. Dette stemmer ikke og kan ikke betraktes som en gyldig del av rapporten. Det er ikke et krav i dagens system at man må være medlem av en

organisasjon for å kunne søke Statens kunstnerstipend. Eksempelvis viser faktiske tall at 24 prosent av stipend fra komiteen for kunsthåndverk går til ikke-medlemmer av Norske Kunsthåndverkere. Det finnes heller ingen krav om at stipendkomiteemedlemmer skal være medlem av en kunstnerorganisasjon. Det hevdes i rapporten at dagens system er utidsmessig fordi det ikke tar tilstrekkelig høyde for fagfeltenes raske utvikling og at noen opplever seg knyttet til flere felt. Det er naivt å mene at andre enn kunstnerne selv vil kunne representerer en mer oppdatert forståelse av kunstfeltet på et gitt tidspunkt. Det er utøverne som utfordrer feltets grenser, og dagens system der utøvere stemmer frem andre utøvere, sikrer nettopp fagfleksibilitet. Det er vanlig praksis, blant annet til Kulturfondet og til Statens kunstnerstipend, å kunne søke til flere stipendkomiteer. Det virker for UKS som et oppkonstruert problem at noen faller mellom to stoler i dag. Selv om det er et mangfold i uttrykk må man ha et begrenset antall felter og fagkomitéer.

Kunstfaglig kompetanse

UKS ser en tendens der det er blitt mer akseptabelt å uthule fagfellebegrepet ved å la andre enn aktive kunstnere få plasser som kompetente fagfeller i komiteer. Eksempelvis ble dette diskutert i forbindelse med komiteen for 22. juli-monumentet. I fagutvalget i Norsk kulturråd sitter det kun tre aktive kunstnere blant seks representanter. I denne rapportens referansegruppe synes UKS det er vanskelig å se hvem som sitter på en god faglig kompetanse i billedkunst. Dette er en utvikling som er svært alvorlig på generell basis, og UKS er bekymret for at dette er en trend som kan prege oppnevningen av utvalg og komiteer i tildelinger av stipender og prosjektstøtter.

Å være billedkunstner innebærer en unik kompetanse og lang erfaring i prosesser knyttet til kunstproduksjon og utførelse av kunstfaglig skjønn. Kunstnere sitter med en kjennskap og nærhet til materialer, prosesser og mediespesifikk spesialistkunnskap, og har gjennom utdanning og erfaring bygget opp en unik spisskompetanse . Ved dagens system for stipendtildelegg opprettholdes fagfelleprinsippet, som igjen gir en profesjonalitet i kunsthvet og kunsten som produseres.

2. SAMMENSETNING AV KULTURRÅDET

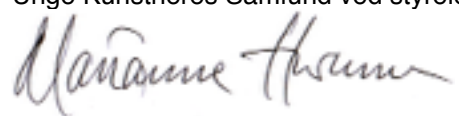
UKS mener at Rådet som oppnevnes av Kulturdepartementet fremdeles må representeres i fagutvalgen, slik det gjøres i dag. Dette sikrer fagutvalgenes representasjon i Rådet og skaper med det faglig forankring og representasjon mellom de ulike fagfeltene og Rådet.

UKS understreker bekymringen for at Rådets faglige kompetanse svekkes i rapportens forslag til sammensetning. Fagligheten vil svekkes ytterligere hvis rådets medlemmer foreslås å ikke være representert i de respektive fagutvalgene.

UKS har lenge vært ute med konstruktive forslag til hvordan dagens system (slik det er beskrevet her), med fagfelleprinsippet og sin demokratiske struktur, kan beholdes og utvikles på best mulig måte. UKS ønsker en videre dialog med politiske myndigheter.

Med hilsen

Unge Kunstneres Samfund ved styreleder Marianne Hurum

A handwritten signature in cursive script, reading "Marianne Hurum".

FORSLAG OM KUNSTNERASSISTENTORDNING

Unge Kunstneres Samfund (UKS) foreslår å etablere en kunstnerassistentordning for unge, nyutdannede billedkunstnere med bachelor- eller mastergrad fra en kunsthøyskole. Kunstnerassistentordningen vil bidra til erfarings- og kompetanseoverføring mellom etablerte og nyutdannede kunstnere, samt profesjonalisere og øke produksjonsmulighetene for begge parter.

1. Idé

Kunstnerassistentordningen tar sikte på å føre sammen en nyutdannet kunstner med en mer etablert kunstner. Den nyutdannede kunstneren vil jobbe som assistent og få erfaring i alle delene av et kunstnerskap; fra research og produksjon av kunstverk og prosjekter, til regnskap og kontakt med visningssteder. For assistenten vil ordningen fungere som en profesjonaliserende overgang mellom studier og yrkesliv. For den mer etablerte kunstneren vil ordningen øke kunstnerens kapasitet og effektivisere det kunstneriske virket. Særskilt for kunstneryrket er at man i den første tiden som etablert kunstner får betraktelig økt arbeidsmengde uten å få bedret økonomi. I denne perioden har man som kunstner stort behov for assistent uten å ha råd til det. For at begge parter skal få optimalt utbytte av ordningen, foreslår UKS at den nyutdannede og den mer etablerte kunstneren i samarbeid søker ordningen på bakgrunn av sammenfallende kunstnerisk interesse.

2. Bakgrunn

2.1 Assistentkultur

Det er lite bruk av assistenter i Norge i dag, noe som hovedsakelig har økonomiske årsaker. Man ser likevel at de få som benytter seg av assistenter raskere etablerer sin kunstneriske produksjon på et betydelig høyere nivå. I utlandet jobber unge kunstnere ofte for mer etablerte navn for å skaffe seg kunnskap og kontakter i miljøet, og for å tjene penger til egen virksomhet. Det vil være til fordel for det norske kunstmiljøet at en slik kultur utviklet seg her; det vil innføre en sunn økonomi i feltet og produksjonsnivået vil økes. UKS' forslag er modellert etter det velfungerende svenske assistentordningen, som forvaltes av Konstnärnämnden. Ordningen vil også skape kontaktflate på tvers av uttrykk, geografi og alder. UKS mener det er viktig at nyutdannede billedkunstnere profesjonaliseres ved å ha relevante og betalte jobber.

2.2 Produksjonen

En kunstnerassistentordningen vil ha innvirkning på den mest avgjørende delen av et kunstnerskap, produksjonen. I dag spenner kunstproduksjonen ofte bredt over mange teknikker og uttrykk, og innebærer et stort nettverk av leverandører og produksjonssteder. Det finnes en stor bredde i hva unge kunstnere jobber med. Noen jobber fulltid på atelieret med maleri, tegning, video eller skulptur, andre driver visningssteder eller jobber med sosiale og politiske prosjekt. De fleste har en mangefasetert og variert praksis. Unge kunstnere forholder

seg til gallerier, museer, kunstsentre, utsmykningsoppdrag og kunstnerdrevne visningssteder. Mye av aktiviteten er også rettet mot utlandet. Mangfoldet av produksjons- og visningsarenaer øker arbeidsomfanget, som igjen fører til økt behov for assistent.

2.3 Sammenligning med aspirantordningen

Kunstnerassistentordningen UKS foreslår oppfylling av nyetableringen av aspirantordningen slik det kan leses i Kulturrådets FOU 49;

«Formålet med aspirantordningen er å skape tidsbegrensede aspirantstillinger som skal gi kunstnere i etableringsfasen mulighet til å utvikle seg kunstnerisk og etablere seg i det yrket de har valgt. Stillingen skal gi kunstnerne mulighet til å bedre sin egen kompetanse og å arbeide med kunstneriske oppgaver sammen med andre ved de kunstneriske virksomhetene de er tilknyttet.»

UKS mener at dette formålet ikke blir innfridd ved å jobbe innenfor institusjoner slik aspirantordningen fungerte da den sist eksisterte. I den nylanserte ordningen er det fokusert på inkludering av aktører med minoritetsbakgrunn, og et svært lite antall stillinger er fordelt over hele kulturfeltet. UKS anbefaler sine medlemmer å jobbe som assistent for en aktiv kunstner fremfor som aspirant i en kunstinstitusjon for å styrke seg som kunstner.

3. Virkning

3.1 Profesjonalisering UKS mener at en assistentperiode er den beste kompetansehevingen man kan få som nyutdannet kunstner. Assistenten får, ved reell kontakt med kunstverden, erfaringer det er vanskelig å tilegne seg under utdanningen. Han eller hun vil langt lettere kunne etablere seg som billedkunstner med erfaring som assistent. Assistenten vil få økt kunnskap om teknikker, administrasjon av kunstnerarbeid og gjennomføring av kunstprosjekter. I en assistent/kunstner-situasjon vil begge parter måtte formulere idéer og refleksjoner om kunstverk klarere for å ha et godt samarbeid. Dette fører til at både assistenten og kunstnerens får hevet sitt formulerte refleksjonsnivå. Kunstneren som har en assistent, får frigjort tid til kunstnerisk arbeid og får økt produksjonskapasitet. Denne profesjonaliseringen av kunstnerens virke vil øke kvaliteten og muliggjøre mer omfattende produksjoner.

3.2 Økt produksjon

En assistent som er utdannet kunstner vil kunne gi både teknisk og kunstnerisk bistand. På den tekniske siden vil research, praktisk hjelp, kontakt med gallerier og oppdragsgivere, søknadsskriving, rapportering, innhenting av anbud og budsjettstyring være arbeidsoppgaver assistenten kan gjøre. Assistenten vil også gjøre det mulig å lage større produksjoner på kortere tid. Kunstneren vil på sin side få mulighet til å fokusere mer på det kunstneriske og mindre på logistikk og administrasjon.

3.3 Internasjonalisering

UKS foreslår at de nyutdannede kunstnerne kan søke seg til kunstnere bosatt i utlandet. De vil dermed kunne få internasjonale kontakter det ellers ville tatt mange år å opparbeide seg på egen hånd, og de vil få erfaringer med kunstproduksjon utenfor Norge. Disse erfaringene og kontaktene vil komme flere til gode når assistenten returnerer til Norge. Ved å åpne for å søke seg til utlandet, økes variasjonen av kunstnere assistentene kan jobbe for. Det øker muligheten for å kunne jobbe for en kunstner som er svært relevant i forhold til assistentens kunstnerskap. Det vil også øke kontaktflaten mellom norske kunstnere og et internasjonalt kunstmiljø

3.4 Kontaktflate

Kunstnerassistentordningen vil kunne initiere samarbeid og dialog på tvers av generasjoner og steder. I dag ser vi en unødvendig kløft mellom generasjonene av kunstnere.

Kunstnerassistentordningen vil kunne bedre denne situasjonen. UKS mener dette gavner både kunstner og assistent. Assistenten vil bli introdusert for nettverk innenfor profesjonelt kunstliv. Det omfatter aktører i kunstlivet - kunstnere, gallerister, kuratorer, kritikere etc. - og aktører i produksjonsleddet.

3.5 Innsikt og erfaring

Som profesjonell billedkunstner har man opparbeidet seg en spesialisert innsikt og presisjon innenfor sin sjanger. Som assistent for en profesjonell kunstner har man mulighet til å få innblikk i denne erfaringen. I ethvert kunstnerskap finnes det taus kunnskap, og UKS mener at kunstnerassistentordningen åpner for overføring av denne kunnskapen gjennom et års samarbeid. Assistenten vil utvikle god formuleringsevne rundt kunstverk og få innsyn i tankeprosessene bak produksjonen. Han/hun vil også få innsikt i teknikkene kunstneren benytter seg av i sin produksjon og i mange tilfeller kunne bidra med nyttig teknisk kunnskap. Assistenten vil også lære hva som kreves for å være billedkunstner på et høyt nivå, av tidsbruk, disiplin, utholdenhet og rutiner.

3.6 Faglig utveksling

Den gjensidige faglige utvekslingen mellom kunstner og assistent handler om tre sentrale faglige elementer: 1: teknikker, rutiner/fremgangsmåter. 2: formulering av idéer, refleksjoner. 3: kunstnerisk innhold.

4. Praktisk gjennomføring
4.1 Varighet og antall UKS foreslår en prøverordning på tre år, hvor ti unge kunstnere hvert år får anledning til å jobbe i en 50% stilling med en mer etablert kollega i ti måneder.

4.2 Kunstnerassistentordningens størrelse Kunstnerassistenten bør lønnes på et nivå som tilsvarer utdanningsnivået. UKS foreslår at assistentens lønn settes til lønnstrinn 40 iflg. Det kgl. Fornyings-, administrasjons-, og kirkedepartement Tabell-A Hovedlønnstabell.

4.3 Søknad

UKS mener Kulturrådet er egnet til å forvalte ordningen. Kunstner og assistent søker sammen. I søknaden skal det informeres om hvilke planer kunstneren har i arbeidsåret og hvilke arbeidsoppgaver assistenten er tiltenkt. I søknaden bør det tydelig fremgå hva assistenten ønsker å lære og utvikle, i forhold til sin egen praksis, og hvordan dette sammenfaller med den eldre kunstnerens interesser og behov. **4.4 Vilkår**

Assistenten skal ha bachelor- eller mastergradsutdanning fra kunsthøyskole. UKS foreslår at ordningen kan søkes av studenter i siste halvår av utdanningen, slik at de kan begynne som assistenter ved studiets slutt. Kunstnerassistentordningen er tenkt forbeholdt nyutdannede, noe UKS definerer som inntil fem år etter endt utdanning. UKS foreslår at kunstneren som søker assistent har minst fem års erfaring som aktiv billedkunstner. Ved tildeling, vil assistent og kunstner inngå en gjensidig bindende avtale.

4.5 Rapportering

Det skal sendes inn rapport etter endt arbeidsforhold, dette for å kunne ha ettersyn med at ordningen fungerer. Rapporten bør inneholde beskrivelser av arbeidsoppgaver og erfaringer.

5. Konklusjon

UKS tror ordningen vil skape en ny kultur for assistentbruk og at den vil løfte samtidskunstscenen i Norge opp på et mer produktivt og profesjonelt nivå. UKS tror at denne ordningen vil forbedre etableringsmulighetene for unge kunstnere og heve diskursnivået. Ordningen vil føre til økt internasjonalisering og kunnskaps- og kompetanseutveksling.

Marianne Hurum
Styreleder UKS
m.hurum@uks.no
94 39 41 03

Ruben Steinum
Nestleder UKS
r.steinum@uks.no
92 09 23 50